

Mgr Karolina Sobot

Sprawozdanie z Letniej Akademii Badań Jakościowych – Summer Institute in Qualitative Research – zorganizowanej przez Manchester Metropolitan University w Wielkiej Brytanii

W dniach 19–23 lipca 2010 roku odbyła się w Manchesterze (Wielka Brytania) Letnia Akademia Badań Jakościowych – Summer Institute in Qualitative Research (SIQR) – pod nazwą „Putting Theory to Work” (wykorzystanie teorii w praktyce (tłum. własne)). Organizatorem tego wydarzenia był Manchester Metropolitan University. Komitetowi organizacyjnemu przewodniczyła prof. Maggie MacLure. Letnia Akademia Badań Jakościowych odbyła się w Wielkiej Brytanii już po raz siódmy. Niemniej po raz pierwszy została zorganizowana w wymiarze międzynarodowym, skupiając wielu zagranicznych naukowców zajmujących się badaniami jakościowymi. W przygotowaniu zjazdu udział brali przede wszystkim pracownicy Instytutu Edukacji i Badań Społecznych (Education and Social Research Institute (ESRI)) z Manchester Metropolitan University (MMU).

ESRI – jako jeden z przodujących ośrodków badań edukacyjnych w Wielkiej Brytanii – uczestniczy w międzynarodowych dyskusjach na temat przyszłości badań dotyczących edukacji. Dyrektorem Instytutu jest prof. Harry Torrance, którego zainteresowania naukowe dotyczą między innymi: nauczania i uczenia się, testowania i standardów w edukacji, metodologii badań jakościowych, realizacji i zarządzania badaniami. Prof. Torrance brał udział w licznych projektach i grantach unijnych o zasięgu międzynarodowym, powiązanych z wyżej wskazanymi zagadnieniami badawczymi. Współpracował na przykład z British Council czy z programem Socrates/Minerwa.

W myśl hasła siódmej edycji SIQR – „Putting Theory to Work” – głównym celem ESRI jest prowadzenie badań silnie powiązanych z praktyką działaczy lokalnych. Instytut jest liderem wśród jednostek badawczych zajmujących się międzynarodowymi badaniami edukacyjnymi i tworzeniem nowych metod oraz teorii odnoszących się do szybkich przemian społecznych we współczesnym świecie. Założeniem naukowców jest kontynuowanie działań mających na celu zaspokajanie potrzeb lokalnych liderów, a także uczestnictwo w regionalnych, narodowych i światowych działaniach skierowanych na doskonalenie metod i procesów lokalnego kształcenia kapitału ludzkiego, a także uzyskanie szansy rozwoju dla innych badaczy, którzy zajmują się w ESRI podobnymi zagadnieniami¹.

¹ Zob. <www.esri.mmu.ac.uk> [dostęp 28 listopada 2010 r.].

W SIQR uczestniczyło ponad 150 osób z 21 krajów, w tym: Argentyny, Australii, Brazylii, Danii, Grecji, Hiszpanii, Jamajki, Kanady, Litwy, Norwegii, Nowej Zelandii, Pakistanu, Polski, Portugalii, Singapuru, Stanów Zjednoczonych, Szwecji, Wielkiej Brytanii oraz Włoch. Wśród gości zaproszonych do wygłoszenia referatu w ramach sesji plenarnych znaleźli się przedstawiciele następujących brytyjskich uczelni wyższych: University of Warwick, University of Cambridge, University of London, University of Plymouth, jak również naukowcy z Ohio State University w Stanach Zjednoczonych.

W czasie obrad plenarnych przedstawiciele wymienionych ośrodków naukowych poruszyli kwestie związane z edukacją i badaniami jakościowymi w ujęciu interdyscyplinarnym. Po oficjalnym powitaniu gości miały miejsce *plenary keynotes* – odczyty zaproszonych naukowców. Poruszano zagadnienia usystematyzowane w 10 referatach: „The State of Qualitative Inquiry: Methodology 2-1” (prof. Patti Lather z Ohio State University, Stany Zjednoczone); „Washing Dirty Linen in Public: Performing Gender, Generation and Class in Neoliberal Times” (prof. Erica Burman z Manchester Metropolitan University, Wielka Brytania); „Encounters with Art Theory” (prof. Liz Jones, prof. Maggie MacLure i dr Rachel Holmes z MMU, Wielka Brytania); „Challenges of Policy Analysis in Hard Times” (prof. Stephen Ball, Institute of Education w Londynie, Wielka Brytania); „Localization or Globalization? The Dynamics of Action Research” (prof. Bridget Somekh, MMU, Wielka Brytania); „Researching Childhood, Growth and Change: Bio-politics, Affects and Attractors” (prof. Nick Lee, Warwick University, Wielka Brytania); „Critical Race Theory: What is CRT and what has it done for me?” (Lorna Roberts, MMU); „Analysing Classroom Dialogue: Theory and Method” (prof. Neil Mercer, Cambridge University, Wielka Brytania); „Psychoanalytic Theory” (prof. Ian Parker, MMU, Wielka Brytania); „The Offence of Theory” (prof. Maggie MacLure, MMU, Wielka Brytania).

Dużym zainteresowaniem cieszył się wykład wygłoszony przez prof. Neila Mercera – dotyczący analizy dialogów prowadzonych w klasie szkolnej. Analiza odnosiła się do porównania dwóch metodologii: metodologii etnografii lingwistycznej z metodologią badań społeczno-kulturowych. Pierwsza z nich opiera się na założeniach antropologii, lingwistyki oraz socjologii edukacji, zaś druga na psychologii, pedagogice szkolnej i treningu nauczycielskim. Te dwie drogi badań stosowanych w Wielkiej Brytanii różnią się tym, że badania społeczno-kulturowe są quasi-eksperymentalne, interwencyjne, praktyczne – mogą to być badania zarówno jakościowe, jak i ilościowe. Badania lingwistyczno-etnograficzne są natomiast studiami jakościowymi, nieinterwencyjnymi i bezstronnymi wobec obiektu badań, nie wymagającymi udziału w obserwowanym procesie. Zatem wnioskiem autora był fakt, że edukacja w klasie nie może być realizowana bez zwrócenia uwagi na

rozmowę, muszą pojawić się jakościowe analizy sytuacji, które zbyt często są pomijane w standardach określonych badań. Ważnym jest także zrozumienie struktury i funkcji rozmów prowadzonych w klasie. Wskazano dwa poziomy analizowanych dialogów – rozmowy na linii nauczyciel–uczeń oraz rozmowy prowadzone przez uczniów. Pytania problemowe badacza dotyczyły następujących zagadnień: jakie ogólne funkcje edukacyjne pełni rozmowa klasowa?, jak rozmowa pomaga w nauce?, jakiego rodzaju rozmowy są nawiązywane w ramach aktywności szkolnej? Podczas swojego wystąpienia prof. Mercer starał się przedstawić odpowiedzi na powyższe pytania.

Ożywioną dyskusję wywołał również referat prof. Nicka Lee, który poruszył kwestie związane z dzieciństwem. Używając współczesnych przykładów, wprowadził w koncepcję, która może wspomóc badanie dzieciństwa, dorastania i dalszych zmian. Wyjaśnił także, jak należy rozumieć terminy *bio-politics*, *affects*, *attractors* oraz jak kształtują się relacje pomiędzy biologią a społecznymi warunkami i jaki ma to wpływ na życie codzienne. W konkluzji stwierdził, że im więcej wiemy jako badacze, im więcej procesów życiowych powstaje, ma swoją historię i podlega analizie, tym bardziej przyspiesza to zmiany w tworzeniu różnych, nowych obszarów badawczych, gdyż relacje między procesami życiowymi a społecznymi nie są wyłącznie binarne, a wielokrotnie złożone.

Im więcej my wiemy jako badacze, tym więcej społecznych procesów ma jasną zależność i stabilność. Brak biologiczno-społecznego dualizmu implikuje potrzebę poszukiwania nowych dróg dalszego działania.

Podczas swojego wykładu „The Offence of Theory” prof. Maggie MacLure z MMU poruszyła kwestię roli teorii w życiu badacza. Jest ona potrzebna, ponieważ chroni przed tworzeniem banałów i otwiera nowe możliwości myślenia i działania. Teoria często nie jest angażowana w proces badań, co może być niebezpieczne dla naukowca. Pomaga ona bowiem odkrywać bardziej „produktywne” drogi rozwoju albo tworzyć niespodziewane połączenia, które przełamują utarte schematy myślenia. Prof. MacLure pokreśliła istotę i aktualność hasła SIQR „Putting Theory to Work”, przypominając o wadze i znaczeniu roli teorii w życiu badacza, jak również w rozwoju jego pracy naukowej. Wymienione tematy wykładów sesji plenarnych wyznaczały obszar zainteresowań i zakres dyskusji podejmowanych przez uczestników Letniej Akademii Badań Jakościowych.

Dalsze rozmowy z głównymi mówcami sesji plenarnych na temat poruszonych kwestii odbywały się w małych grupach, w ramach *follow up discussions* (kontynuacji dyskusji), które moderowali specjaliści z danego obszaru naukowego, wyjaśniając prelegentom złożone zagadnienia. Krytyce podlegały również odczyty głównych zaproszonych gości – ekspertów. Po debatach, w grupach tematycznych, wysuwano końcowe wnioski i sugestie dla wykładowców zaproszonych przez MMU.

Zorganizowano również cykl spotkań, także pod hasłem „Putting Theory to Work”. Minisesje, skupiające się na tematyce praktyki badawczej, były moderowane przez badaczy, którzy wykorzystali omawiane teorie w pracach naukowych. Były to warsztaty metodologiczne, dotyczące koncepcji między innymi: G. Deleuze’a (Ken Gale, University of Plymouth); J. Butlera (dr Charlotte Chadderton, MMU); P. Bourdieu (prof. Helen Colley, MMU); J. Lacana (prof. Ian Parker, MMU); M. Foucaulta (prof. Liz Jones, MMU) i J. Derridy (prof. Maggie MacLurre, MMU). Cieszyły się dużym zainteresowaniem uczestników, gdyż zapewniały możliwość podjęcia dyskusji dotyczących problemów napotykaných przez początkujących badaczy w ramach realizacji prac naukowych z wykorzystaniem wybranych koncepcji teoretycznych.

Stworzono również możliwość udziału w tak zwanych *parallel sessions* – równolegle prowadzonych sesjach naukowych, w ramach których podejmowano różnego rodzaju dyskusje naukowe. W ramach tych sesji miały miejsce: *keynote speakers’ research ‘surgeries’* (prezentowanie i dyskusja nad badaniami zaproszonych gości), *delegate led-discussion sessions* (dyskusje w sesjach tematycznych zgłoszonych i prowadzonych przez delegatów) i *delegate poster session* (wystawy plakatów i posterów nadesłanych przez delegatów).

Spotkania w ramach *keynote speakers’ research ‘surgeries’* zapewniały możliwość nawiązania nieformalnych dyskusji z autorytetami w dziedzinie określonych zagadnień naukowych, którzy wygłosili referaty w czasie sesji plenarnych. Uczestnicy spotkań mogli wówczas porozmawiać z zaproszonymi prelegentami na temat prezentacji oraz poprosić o wskazówki dotyczące prac naukowych nawiązujących do obszaru zainteresowań badawczych danego wykładowcy.

Podczas *delegate led-sessions* uczestnicy zjazdu mieli możliwość zaprezentowania swoich badań, podzielenia się wątpliwościami naukowymi oraz podjęcia dyskusji nad wybranymi zagadnieniami. Prelegenci mogli zaproponować tematy do dyskusji, które przed przyjazdem zgłaszali w formie krótkiego opisu danego zagadnienia oraz pytań problemowych wprowadzających do dyskusji. Poniżej wskazano kilka tematów do dyskusji, które zostały podjęte w ramach *delegate led-sessions*.

Vanessa Andreotti z University of Oulu w Finlandii oraz Cash Rowe z University of Calgary w Kanadzie zgłosili temat „Epistemological pluralism: working with indigenous and ‘other’ communities and knowledges”. Timothy R. Murphy z Manchester Metropolitan University w Wielkiej Brytanii przygotował wystąpienie zatytułowane „The potential of Directed Experiential Learning as a pedagogical approach for the development of future educational professionals”. Konstanze Spohrer (Strathclyde University, Glasgow,

Wielka Brytania) opracowała temat „The use of discourse (analysis) in a multi-method project”. Nagat Betar z Manchester Metropolitan University w Wielkiej Brytanii prowadził dyskusję dotyczącą swojego wystąpienia „Al Lamma’ women’s gathering as an instance of a culturally appropriate method”. Kim Senior i Mary Dixon (Deakin University, Australia) zaproponowały temat „Research in embodied pedagogy”. Graeme Connelly z London Metropolitan University w Wielkiej Brytanii wygłosił referat „The nature of working class students’ choice of whether to engage with HE in a post-new Labour economic and social environment”.

Poniżej przytaczam wybrane tematy z wymienionych dyskusji prowadzonych przez dr Katherine Boydell z University of Toronto w Stanach Zjednoczonych („The use of the arts in qualitative research”) oraz Carmel Patterson z University of Technology w Sydney („Expert teachers’ personal and professional development, and learning”).

Dr Katherine Boydell zaprezentowała program autorski z zakresu psychiatrii dziecięcej połączonej z tańcem i pracą z artystami, którzy przyjmowali role chorych pacjentów i tworzyli historie przedstawiane za pośrednictwem tańca. Dialogi i układy choreograficzne były wielokrotnie negocjowane z pacjentami szpitala. Ten projekt miał na celu pokazanie innego, bardziej emocjonalnego podejścia w badaniach psychiatrycznych. Pytania pojawiające się w czasie dyskusji dotyczyły sztuki i jej użycia w badaniach jakościowych.

W swoim wystąpieniu Carmel Patterson podjęła refleksję nad takimi kwestiami, związanymi z problematyką szeroko pojętej idei ponownych badawczych poszukiwań nauki, jak: różnice pomiędzy stosowaniem pytań hermeneutycznych a fenomenologicznych czy kryteria komunikacji „doskonałego” nauczyciela.

Uczestnictwo w *delegate poster session* umożliwiło prezentację plakatów obrazujących efekty badań cząstkowych. Postery zostały wystawione w głównym holu miejsca obrad, który mieścił się na terenie uniwersytetu, gdzie każdy mógł porozmawiać z autorem prac.

Podczas Letniej Akademii Badań Jakościowych nie zabrakło również czasu na zwiedzanie Manchesteru. W trakcie objazdowej wycieczki przygotowanej przez organizatorów uczestnicy mieli możliwość zobaczenia Starego Miasta; charakterystycznych budowli w stylu wiktoriańskim oraz w stylu gregoriańskim z XVIII wieku; nowoczesnej architektury, miejskiej biblioteki z cennymi zbiorami, której wnętrze wielokrotnie służyło jako tło w filmach takich jak „Sherlock Holmes” czy „Harry Potter”.

Prof. Maggie MacLure kończąc obrady, zauważyła, że letnie seminarium wzbudziło zainteresowanie wśród badaczy zajmujących się różnorodnymi dyscyplinami naukowymi, w ramach których porusza się zagadnienia związane

z problematyką zdrowia, biznesu, edukacji, lingwistyki czy sportu. Przewodnicząca komitetu organizacyjnego SIQR stwierdziła również, że ośrodek naukowy ESRI podchodzi do teorii z należną jej uwagą. Stanowi ona bowiem ważny element kształcenia studentów, mający na celu umożliwienie kompleksowego zrozumienia poruszanej problematyki, jak również sytuacji badawczej. Seminarium sprzed dwóch lat – pod hasłem „Putting Theory to Work” – odkrywało drogę badawczą, podczas której ludzie z różnorodnych środowisk naukowych i kulturowych próbowali wypracować i zainspirować się wspólnie do podejmowania nowych, nurtujących ich problemów badawczych, aby je wszechstronnie i kompleksowo omówić, wychodząc poza kulturowo określone ramy myślenia i działania².

Podsumowując zadania i cele postawione przez organizatorów przed Letnią Akademią Badań Jakościowych, pozwolę sobie zauważyć, że w programie z 2010 roku znalazły się aktualne trendy teoretyczne, które były ściśle powiązane z wykładami odbywającymi się w czasie sesji plenarnych. Wśród nich znalazły się między innymi: psychoanaliza, teoria sztuki, feminizm, dekonstrukcjonizm, badanie w działaniu, teorie społeczno-kulturowe, krytycyzm literacki, krytyczna teoria ras, poststrukturalizm i inne.

Uczestnictwo w Letniej Akademii Badań Jakościowych pozwoliło naukowcom odpowiedzieć na następujące pytania: jakie są aktualne trendy i przyszłe kierunki prac teoretycznych?; w jakim stopniu teoria „angażuje się” w praktykę badawczą?; jak można wykorzystać teorię w ramach własnych badań?; w jaki sposób różne teorie wpływają na tworzenie metod badawczych, etyki, działania, tożsamości, kultury oraz zmian? Organizatorzy zachęcali prelegentów do zaangażowania teorii w praktykę i do działań na rzecz upowszechniania jej wśród regionalnych działaczy, by teoria służyła praktyce i uzupełniała wiedzę. Uczestnictwo w tym wydarzeniu naukowym pozwoliło uczestnikom na wymianę doświadczeń, zainspirowanie się nawzajem, zdobycie nowej perspektywy badawczej, ugruntowanie posiadanej wiedzy i poznanie aktualnych informacji o kierunkach rozwoju badań jakościowych.

Na zakończenie gospodarze Manchester Metropolitan University zaprosili obecnych prelegentów na kolejny – już drugi – międzynarodowy zjazd SIQR, który odbył się w dniach 18–22 lipca 2011 roku.

Więcej informacji na temat planowanych zjazdów można uzyskać, kierując pytania pod adres internetowy organizatorów: siqr@mmu.ac.uk.

.....
• Mgr Karolina Sobot jest doktorantką na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu
• Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.
.....

² Zob. <www.esri.mmu.ac.uk> [dostęp 28 listopada 2010 r.].